

УДК 908 (477) "1960":061.237

Бажан О. Г. (м. Київ)

ДІЯЛЬНІСТЬ КЛУБІВ ТВОРЧОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ В 1960-Х РОКАХ У ПЕРШОДЖЕРЕЛАХ

Пропонована стаття є цінним доповненням до праць які розкривають причини формування опозиційного руху в Україні у 60-х рр. ХХ ст., участь у ньому творчої інтелігенції Збагачує дослідження уведення нового корпусу архівних документів.

Ключові слова: національно-культурний осередок, молоді митці, шестидесятники, хрущовська відлига, державний архів, національна культура.

Смерть "вождя народів" Й. Сталіна, політичні реформи середини 1950-х - початку 1960-х років, покликані модернізувати громіздку тоталітарну структуру в СРСР, процес десталінізації, що супроводжувався викриттям і засудженням масових репресій, лібералізацією національно-культурного життя в союзних республіках, в тому числі і в УРСР, спричинив появу літературно-мистецької та суспільно-політичної течії серед української інтелектуальної еліти як шістдесятництво. Плехида молодих митців та літераторів, яка зростала в умовах пом'якшення тиску радянської держави в культурній та мовній сферах, вирізнялась від своїх попередників відсутністю страху політичних переслідувань, відмовою від офіційних канонів мистецтва соціалістичного реалізму, набутим почуттям індивідуалізму, гуманізму, свободи самовираження. Уособленням духовного феномену шістдесятників, символом творчої розквітності, нонконформізму, пориванням до експерименту на початку 1960-х років стали поети і письменники І. Драч, М. Вінграновський, І. Світличний, В. Симоненко, Л. Костенко, В. Шевчук, Є. Гуцало, В. Дрозд, І. Дзюба, художники А. Горська, П. Заливаха, В. Зарецький, Л. Семикіна, композитори Л. Грабовський, В. Гордянський, В. Сильвестров. Прагнення нового покоління інтелігенції позбутися тоталітарного диктату в творчому процесі згодом переросли в нерегламентовані культурно-просвітницькі акції, в появу "Клубів творчої молоді".

Позаофіційні національно-культурні осередки молодих митців шістдесятників, якими були "Клуби творчої молоді", на початку 1960-х років існували в різних регіонах України. Їх діяльність, як правило, полягала у проведенні культурно-просвітницьких заходів, спрямованих на захист національної спадщини українського народу. Вперше ідея створення своєрідної альтернативи державним творчим спілкам було реалізовано студентами Київського театрального інституту і консерваторії. Відомо, що помешканням для позаофіційного об'єднання національно свідомих творчих сил столиці стала кімната № 13 Жовтневого палацу.

Багато зусиль для організації та діяльності Клубу творчої молоді (КТМ), який носив назву "Сучасник", доклали його перший президент - режисер Л. Танюк, літератори І. Дзюба, Є. Сверстюк, І. Світличний, В. Симоненко, С. Тельнюк, художники А. Горська, В. Зарецький, Г. Севрук,

Л. Семикіна та інші. До "Клубу" входили також студенти багатьох київських вузів. При "Клубі" діяло 5 секцій: письменницька, художня, музична, кіно і театральна. Члени "Клубу" організували лекції з історії України, етнографічні свята, літературно-художні вечори, присвячені творчості відомих діячів української культури, влаштували краєзнавчі експедиції. За ініціативи активу КТМ "Сучасник" було створено студентський міжвузівський фольклорний мандрівний хор "Жайворонок". Під впливом Київського клубу в 1962 р. було створено Клуб творчої молоді "Пролісок" у Львові.

Останнім часом побачило світ чимало праць вітчизняних вчених, присвячених з'ясуванню феномена українського шістдесятництва, висвітленню специфіки національно-культурного відродження кінця 1950-початку 1960-х років¹. Однак накопичений на сьогодні науковий доробок істориків, літераторів, мистецтвознавців та наявна мемуарна література лише відтіняють "білі плями", які існують в площині висвітлення діяльності національно-культурних осередків шістдесятників.

Спірним серед фахівців залишається дата створення Клубу творчої молоді в Києві. Так дослідник А. Русначенко, спираючись на спогади Л. Танюка, у своїй книзі "Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х - початок 1990-х років" (К., 1998) зазначає, що КТМ "Сучасник" створювався в останні зимові дні 1959 року².

Інший авторитетний історик Г. Касьянов стверджує, що зародження Клубу припало на осінь 1959 р., коли студенти столичних вузів почали організовуватися в театралізовані групи для співання колядок, а початок діяльності осередку припадає на початок 1960 року.³

За браком джерел дослідники періоду "хрущовської відлиги" змушені задовольнятися наявною інформацією про вогнища українофільства у містах Києві та Львові.

Наведений нижче документ, виявлений нами у Державному архіві Дніпропетровської області, дає підстави стверджувати, що подібне до Києва та Львова молодіжне об'єднання, що пропонує свободу самовираження, загальногуманістичні цінності, надбання національної культури, діяло й на теренах Дніпропетровської області. З інформації Управління КДБ при РМ УРСР по Дніпропетровській області дізнаємося, що Клуб творчої молоді у м. Придніпровську виник навесні 1968

року, організаторами якого стали студент Б. Уніат, журналіст М. Скорик, літературознавець І. Сокульський (див. документ №2). Матеріали засідань бюро Київського промислового обкому ЛКСМУ за 1963-1964 роки, що зберігаються у Центральному державному архіві громадських об'єднань, дають відповідь не лише на запитання: коли вище політичне керівництво УРСР дало вказівку комсомолу "очолити" ініціативу творчої інтелігенції столиці, а й відтворити персональний склад учасників Клубу творчої молоді "Сучасник" (док. №1).

№1

З протоколу засідання бюро Київського промислового обкому ЛКСМУ про створення в м. Києві молодіжного клубу "Сучасник"

15 лютого 1963 р.

За последние годы наша литература и искусство пополнились большим отрядом способной молодежи. Значительное большинство молодых мастеров искусства г. Киева является настоящими бойцами партии, активными борцами за партийность и народность нашего искусства- искусства социалистического реализма.

Однако в творчестве некоторых из них проявляется полный отход от раскрытия важных социальных проблем, одностороннее изображение действительности. Молодые мастера искусства еще недостаточно принимают участие в работе по эстетическому воспитанию юношей и девушек. Это в полной мере объясняется и тем, что комсомольские организации и творческие Союзы допускают существенные недостатки в работе с творческой молодежью, Слабо привлекают ее к активной общественной жизни, не используют разнообразных форм работы с творческой сменой.

Кроме того у творческой молодежи есть большое желание к сближению представителей разных видов искусства, к взаимообогащению в процессе такого сближения.

В связи с этим, молодые мастера искусства творческих организаций г. Киева внесли предложение о создании молодежного клуба "Современник", который бы занимался пропагандой среди молодежи лучших достижений литературы и искусства, помогал комсомольским комитетам в эстетическом воспитании юношей и девушек. В организации их содержательного отдыха молодежи, проводив работу среди творческой молодежи.

Бюро Киевского промышленного обкома ЛКСМУ ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Принять предложение комитетов ЛКСМУ творческих учреждений г.Киева о создании молодежного клуба "Современник".

2. Для осуществления руководства работой клуба утвердить Совет молодежного клуба "Современник" / состав Совета прилагается/. Председателем Совета утвердить художника тов. Зарецкого В. И.

3. Работу клуба проводить по секциям: литературной, театральной, прикладной, музыкальной, кинематографистов, архитекторов, фотолубителей.

Клуб «Современник» должен систематически организовывать творческие диспуты и дискуссии, вечера интересных встреч, выставки работ художников, архитекторов, фотолубителей:

- проводить смотры-конкурсы творческой молодежи, лектории по вопросам искусства, творческие отчеты на предприятиях, в колхозах и совхозах;
- принимать активное участие в работе штабов и отрядов «Комсомольский прожектор», создавать любительские киностудии, организовать выпуск «Экраны», «Комсомольского прожектора»;

на общественных началах разработать проекты оформления площадей и улиц. Дворцов и Домов культуры, молодежных кафе и т.д.

4. Поручить Совету клуба разработать конкретный план работы клуба и представить его в обком ЛКСМУ.

ЦДАГО України, ф. 7, оп. 16,
спр. 633. - Арк. 41-42. Засвідчена копія.

Список кандидатур, що рекомендуються в склад Ради Київського молодіжного клубу "Наш сучасник"

1. Безгин И. Д. - секретарь Печерского РК ЛКСМУ.
2. Бучинская Г. - студентка консерватории.
3. Бадзьо Ю. - аспирант Института литературы АН УССР.
4. Главак Т. - секретарь промышленного ОК ЛКСМУ.
5. Денисенко - кинорежиссер киностудии им. Довженко.
6. Данченко - художник, член Союза художников Украины.
7. Зубарев - артист ТЮЗа.
8. Зарецкий В. - художник, член союза художников Украины.
9. Загоруйко - студент театрального института.
10. Зубченко - Академия архитектуры.
11. Колодуб Л. - композитор, член Союза композиторов Украины.
12. Костюченко В. - главный редактор журнала «Смена».
13. Коцюбинская - кандидат филологических наук, критик.
14. Коротич В. - поэт, член союза писателей Украины.
15. Кирик В. - студент кинорежиссерского факультета театрального института
16. Клушин О. - аспирант Института радио проблем АН УССР.
17. Кушнир В. - художник, член союза художников.
18. Логвин Г. - архитектор.
19. Лившиц - инженер института «Укргипросельмаш».
20. Линев Ж. - студент художественного института.
21. Нероденко - аспирант КДУ.
22. Невичеря О. - студент художественного института.

23. Олейник В. - поэт, член Союза писателей Украины.
24. Романишин - работник Министерства культуры.
25. Прядко Л. - бригадир бригады коммунистического труда.
26. Селюченко М. - член бюро секции Союза журналистов УССР.
27. Савельев В. - секретарь комитета ЛКСМУ театрального института.
28. Семькина - член Союза художников Украины.
29. Танок Л. - студент театрального института.
30. Филимонов И. - сборщик завода «Арсенал».
31. Чернов В. - инженер КБ завода «Большевик».
32. Чеканюк В. - член Союза художников Украины.
33. Ярынич В. - научный сотрудник Института искусствоведения АН УССР.

ЦДАГО України, ф. 7, оп. 16,
спр. 633.- Арк. 51. Копія.

№2

З інформації Управління КДБ при Раді Міністрів УРСР першому секретареві Дніпропетровського обкому КПУ О. Вагченку про профілакування членів «Клубу творчої молоді»

5 липня 1968 р.

Секретно

Екз. № 1

<...> весной этого года Сокульский И. Г., устроившись на должность литсотрудника многотиражки Приднепровской ГРЭС, установил связь с Униейтом Богданом Иосифовичем, слесарем-монтажником участка «Южэнергомонтаж», исключенным в 1965 г. из киевского госуниверситета за националистическую деятельность. Вместе с Униейтом и Скориком М.Т., сотрудником областной газеты «Зоря», тоже исключавшимся из Киевского госуниверситета за националистическую деятельность, принял деятельное участие в организации так называемого «Клуба творческой молодежи».

После проведенного 13 мая вечера поэзии во Дворце культуры гор. Приднепровска группа его

Примітки

1. Баран В., Даниленко В. Україна в умовах системної кризи (1946-1980-ті роки). - К., 1999. - С. 123-131; Зарецький О. Українські шістдесятники і хрущовська відлига в етнокультурному просторі СРСР // Сучасність. - 1995. - №4. - С.113-125; Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років. - К., 1995. - С.12-31; Русначенко А. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х - початок 1990-х

участников выехала 14 мая на могилу князя Святослава в с. Никольское Солонянского р-на Днепропетровской области, где Уният читал нелегально распространяемый документ в адрес писателя Тихонова Н. С. о якобы шовинистических взглядах его и газеты «Комсомольская правда».

Кроме того, обсуждался вопрос о так называемой «русификации», продолжающейся якобы с времен воссоединения, а также положительно оценивался роман Ол. Гончара «Собор».

В ходе профилактической беседы Сокульский рассказал о попытках создания «клуба творческой молодежи» при Дворце культуры Приднепровской ГРЭС, однако свою организаторскую роль в его создании пытался умалить, ссылаясь на то, что он действовал по поручению директора Дворца культуры и зам«естителя» секретаря комитета комсомола ПД ГРЭС. Признав, что ряд участников литературного вечера в ДК Приднепровской ГРЭС выезжал 14 апреля на могилу князя Святослава, где Уният читал письмо к Тихонову, Сокульский расценил его действия как провокационные.

Профилактируемый также сообщил, что от жителей г. приднепровска ему было известно, что Уният читал в окружении стихи националистического содержания.

В мае с/г. за неправильное поведение и участие в идеологически вредных действиях связь Сокульского и Унията - Скорик М. Т., литсотрудник областной газеты «зоря», из членов КПСС был исключен. Узнав об этом, Уният немедленно уволился с работы и выехал на жительство в другую область.

Принимаем меры к установке его.

Сокульский с работы также уволился и в настоящее время работает воспитателем в общежитии «Днепросантехмонтаж».

О заслуживающих внимания данных будем информировать.

Начальник Управления КГБ при СМ УССР
по Днепропетровской области

Н. Мажара

ДАДНО, ф. 19, оп. 52, спр. 72. -
Арк. 97-99. Оригінал.

років. -К., 1998. -С.141-181; Сверстюк С. Шістдесятники і Захід // Блудні сини України. - К., 1993. - С.23-32.

2. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х - початок 1990-х років. - К., 1998. -С.142.
3. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років. - К., 1995.-С. 18-19.

Summary:

The given article is a valuable addition to the works that show the reasons of the oppositional movement formation in Ukraine in the 60s of the XX th ct. participation of intellectuals. The investigation is expanded by using new archives' documents.

Key words: *national and cultural source, young artists, the personalities of the 60s, state archives, national culture.*